

2 पूर्वप्रधानमन्त्रिणः
मनमोहनसिंहस्य नाम्ना
लोकप्रशासनसंस्थानम्

भारत-पाकिस्तानयोः मध्ये
परमाणु प्रतिष्ठान सैविध्यानां
च सूचेः आदान-प्रदानं जातम्
भारत-पाकिस्तानयोः मध्ये गतदिने
कारागारेषु स्थितानाम् बद्ध- नागरिकाणां
मृत्यु जीविनाम् अथ च परमाणु प्रतिष्ठान
सैविध्यानां च सूचेः आदान-प्रदानं जातम्
रक्षामन्त्रालयेन युद्धनीतीः
प्राविधिकप्रगतिं च वर्धापयितुं
पञ्चविंशत्युत्तर द्विसहस्रम् वर्ष
परिष्कार- वर्ष घोषितम्

रक्षामन्त्रालयेन युद्धनीतीः प्राविधिकप्रगतिं
च वर्धापयितुं पञ्चविंशत्युत्तर द्विसहस्रम् वर्ष
परिष्कार- वर्ष घोषितम्। रक्षामन्त्रालयेन
रक्षाक्षेत्रे वर्तमानान् भाविनः च
परिष्कारान् प्रोत्साहयितुं पञ्चविंशत्युत्तर
द्विसहस्रम् वर्ष परिष्काराणाम् वर्ष
घोषितम्। रक्षामन्त्री राजनाथसिंहः
गतदिने रक्षामन्त्रालयस्य सर्वैः सचिवैः
सह महत्त्वपूर्णमुपवेशनं कृतवान् ।
अस्मिन् उपवेशने रक्षाक्षेत्रस्य
प्रमुखयोजनानां, परियोजनानां,
परिष्काराणाम् च प्रगतेः समीक्षा कृता ।
श्रीसिंहः विश्वासं प्रकटितवान् यत्
परिष्काराणाम् वर्षम् सशस्त्रबलानाम्
आधुनिकीकरणस्य यात्रायां महत्त्वपूर्णः
पदक्षेपः भविता। एतत् लक्ष्यं प्राप्तुं
अनेकानि क्षेत्राणि अभिज्ञानानि यत्र
पञ्चविंशत्युत्तर द्विसहस्रवर्षे मुख्यतया
ध्यास्यन्ते ।

3 स्वार्थकारणात्
मन्दिरस्य प्रचारः
दोषपूर्णः अस्ति

केन्द्रसर्वकारेण ५० किलो डीएपी उर्वरकपुटस्य
मूल्यं १३५० रुप्यकाणि निर्धारितम्

हिमसंस्कृतवार्ता: नवदेहली।

केन्द्रसर्वकारेण ५० किलो डीएपी
उर्वरकपुटस्य मूल्यं १३५० रुप्यकाणि इति
निर्धारितं कृत्वा प्रधानमन्त्री
फसलबीमायोजनायां कृषकाणां
आवश्यकतानुसारं संशोधनं कर्तुं निर्णयः
कृतः इति उक्तम्। प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिनः अध्यक्षतायां
केन्द्रीयमन्त्रिमण्डलेन बुधवासरे
सस्यबीमायोजनायाः विद्यमानव्यापतेः
विस्तारस्य प्रस्तावस्य अनुमोदनं कृतम्,
डीएपी-मूल्यं प्रतिपुटं १३५० रुप्यकाणि
इति निर्धारयितुं च प्रस्तावः अनुमोदितः।
समागमानन्तरं सूचनाप्रसारणमन्त्री
अश्विनीवैष्णवः अत्र पत्रकारसम्मेलने
अवदत् यत् कृषकाणां कृते न्युतममूल्येन
डीएपी-विषये अनुदानं निरन्तरं कर्तुं
एकवारं विशेषसंकुलस्य विस्तारः
अनुमोदितः अस्ति। अयं निर्णयः तत्कालं
प्रभावेण प्रवर्तमानः अस्ति। सः अवदत्
यत् अन्तर्राष्ट्रीयविषयां उच्चतानिम्नता,

4 श्रीरामायणकथा।
उत्तरकाण्डम्!
(त्रिपञ्चाशत्तमः सर्गः)
तपस्यारतशम्बुकस्य वधः।

आपूर्ति-बाधा च अस्ति चेदपि कृषकाणां
कृते १३५० रुप्यकैः ५० किलोग्रामस्य
डीएपी-पुटं प्राप्स्यति। तस्य अतिरिक्तव्ययः
सर्वकारः वहति। कृषकाणां कृते
अनुदानयुक्तेषु, उचितेषु च मूल्येषु
डीएपी-उपलब्धिः सर्वकारेण सुनिश्चिता
अस्ति। केन्द्रीयमन्त्रिमण्डलेन प्रधानमन्त्री
शस्य आगोप-योजनायाः अर्थात् फसल
बीमा योजना अथ पुनर्घटित ऋतु
आधारितां शस्य आगोप-योजनायाः च
अनवरतं प्रवर्तनं निर्णीतम् ।
मन्त्रिमण्डलोपवेशनानन्तरं वार्ताहरान्
सम्बोधयता सूचना-प्रसारण-मन्त्रिणा
अश्विनी वैष्णव वर्येण प्रोक्तं यत् एतदर्थम्
आबण्टित-राशिः समेध्य सार्ध-नवषष्टि-
सहस्राधिक-पञ्चदश- कोटि-रुप्यकाणि
विहितः। तेन प्रोक्तं यत् अस्याः योजनायाः
अन्तर्गतं आगोपितेषु कृषकेषु प्रतिशतम्
अष्टाशीतिः लघवः सीमान्त कृषकाः च
सन्ति। अथ च प्रतिशतं सप्तपञ्चाशन्मिताः
कृषकाः अन्य-पञ्चवर्ति- वर्गात् अनुसूचित
जातिवर्गात् अनुसूचित जनजातिवर्गात्
वर्तन्ते। श्री- वैष्णवः अवाचत् यत्
विगतेषु अष्ट-वर्षेषु कृषकेभ्यः
आगोपयोजनायाः अन्तर्गतं सप्तति-
सहस्राधिकैक-लक्षकोटि-रुप्यकाणि
आबण्टितानि। तेनेदमपि उक्तं यत्
अस्मिन् नववर्षे मन्त्रिमण्डलस्य
प्रथमोपवेशनं कृषकेभ्यः समर्पितम् अस्ति।

सुभाषितम्

दुर्जनेन समं सख्यं,
प्रीतिं चापि न कारयेत्।
उष्णो दहति चांगारः,
शीतः कृष्णायते करम्॥

हिन्द्यर्थः- दुर्जन, जो कि कोयले के
समान होते हैं, उनसे प्रीति कभी
नहीं करना चाहिए क्योंकि कोयला
यदि उष्ण हो तो जला देता है और
शीतल होने पर भी अंग को काला
कर देता है।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्स्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

सम्भलक्षेत्रे राजा

आत्मरामस्य ऐतिहासिकस्य
सोपानकूपस्य उत्खनने
सर्वेक्षणस्य समये कानिचन
संकटचिह्नानि प्राप्तानि सन्ति

उत्तरप्रदेशस्य सम्भलक्षेत्रे राजा
आत्मरामस्य ऐतिहासिकस्य
सोपानकूपस्य उत्खननं १३ तमे दिने
बुधवासरे २५ पादपर्यन्तं जातम्।
एतस्मिन् काले सोपानकूपस्य
द्वितीयतलस्य द्वारं दृष्टिगोचरम् अभवत् ।
तदनन्तरं भारतीयपुरातत्वसर्वेक्षणस्य
(ASI) दलेन अन्तः प्रविश्य सर्वेक्षणं
कृतम् । सर्वेक्षणस्य समये कानिचन

संकटचिह्नानि प्राप्तानि सन्ति। यदा
एएसआई-दलेन अन्तः सर्वेक्षणं कृतम् तदा
तेषां कृते सोपानकूपस्य भित्तिषु दुर्बलता,
तलस्य अधः वालुका, आक्सीजनस्य
अभावः इत्यादीनि चिह्नानि अभवन् एताः
परिस्थितयः दृष्ट्वा ए.एस.आइ.-संस्थायाः
द्वितीयतलस्य अन्तः गमनम् अवरुद्धं
खननकाले सावधानाः भवेयुः इति निर्देशः
दत्तः अस्ति। सम्भलस्य चन्दौसीनगरस्य
ऐतिहासिकस्य सोपानकूपस्य उत्खननस्य
बुधवासरस्य १३तमः दिवसः आसीत् ।
अधुना यावत् २५ पादपर्यन्तं मृत्तिका बहिः
निष्कासिता अस्ति। अनेन सह राजा
आत्मरामस्य सोपानकूपस्य द्वितीयतलं
दृश्यमानं जातम् ।

प्रशासनेन वननेशनवनसब्सक्रिप्शन-ओ.एन.ओ.एस. इति एकं
राष्ट्रम् एका सदस्यता इति योजनायाः शुभारम्भो विहितः

प्रशासनेन वननेशनवनसब्सक्रिप्शन-
ओ.एन.ओ.एस. इति एकं राष्ट्रम् एका
सदस्यता इति योजनायाः शुभारम्भो
विहितः। अस्याः योजनायाः उद्देश्यं
विद्यार्थिभ्यः सिंगल सब्सक्रिप्शन
प्लेटफार्म अर्थात् एकल-सदस्यता
ग्रहणस्य अन्तर्गतं शोधपत्राणि पत्रिकाः
शैक्षिक सामग्री च समेत्य व्यापकं
डिजिटल इति अन्तर्जाल-निहितानां
ज्ञानस्य संसाधनानां निर्बाधोपलब्धता

वर्तते। अस्याः योजनायाः पृथक्
पृथक् स्थलेषु सदस्यता ग्रहणस्य
आवश्यकता न भविष्यति। अथ च
ज्ञानं सर्वेभ्यः सुलभं भविष्यति।
विश्वविद्यालयाणां भारतीय प्रौद्योगिकी-
संस्थानानां प्राशासनिक साहाय्य-
प्राप्तवताम् उच्च-शिक्षा-संस्थानानाम्
च अशीति-लक्षाधिकैक-कोटि-
विद्यार्थिनः अनया योजनाया जगतः
शीर्ष- शोधपत्रिकासु प्रकाशितानि शोध
पत्राणि द्रष्टुं सौविध्यं प्राप्स्यन्ति। अवधेयं
यत् केन्द्रीय-मन्त्रिमण्डलेन गतवर्षे
नवम्बर-मासस्य पञ्चविंशे दिने वन
नेशन, वन सब्सक्रिप्शन इति एकं
राष्ट्रम् एका सदस्यता इति योजना
स्वीकृतासीत्। अस्याः योजनायाः प्रथमे
चरणे विविध-विषय- सम्बद्धानि
चतुश्शतोत्तर-त्रयोदश-सहस्राणि
अन्ताराष्ट्रिय-पत्राणि च सम्मिलितानि
सन्ति।

CM Sukhu: पूर्वप्रधानमन्त्रिणः मनमोहनसिंहस्य नाम्ना ज्ञायते लोकप्रशासनसंस्थानम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखः हिमाचलप्रदेशस्य लोकप्रशासनसंस्थानस्य (हिप्पा), शिमला इत्यस्य स्थापनायाः ५० वर्षाणां पूर्णतायां संस्थानस्य नाम पूर्वप्रधानमन्त्रिणः स्वर्गीय-मनमोहनसिंहस्य नाम्ना ज्ञायते इति घोषितवान्। सः अत्र पूर्वप्रधानमन्त्रिणे श्रद्धाञ्जलिः अपि अयच्छत्, अवदत् च यत् तस्य दूरदृष्टिनीतीनां कारणात् देशस्य जनाः आत्मसम्मानेन तिष्ठन्ति, हिमाचलप्रदेशस्य विकासे अपि तस्य विशेषं योगदानं कृतम्। तस्य प्रयत्नेन हिमाचलप्रदेशे बहवः बृहत्संस्थाः उद्घाटिताः, येषां लाभः अद्य राज्यस्य जनाः लभन्ते। मुख्यमन्त्री अस्मिन् अवसरे हिप्पा- संस्थायाः कांफे टेबल-पुस्तकमपि विमोचितवान्। सः लोकप्रशासनसंस्थाने विशेषशिक्षकाणां प्रशिक्षणकार्यक्रमस्य अपि आरम्भं कृतवान् यत् जनवरीमासे ३ दिनाङ्कपर्यन्तं चलति, यस्मिन् ८० शिक्षकाः भागं गृह्णन्ति। सः अवदत् यत् नवयुगस्य प्रौद्योगिक्याः माध्यमेन शिक्षकाः विशेषबालानां शिक्षणस्य प्रशिक्षणं प्राप्नुयुः, येन दृष्टिबाधानां बालकानां लाभः भविष्यति। एषा नूतना पद्धतिः ब्रेललेखस्य स्थाने स्थास्यति। सः अवदत् यत् दृष्टिबाधकाः बालकाः अपि राज्यस्य संसाधनेषु स्वस्य अधिकारं प्राप्नुयुः। राज्यस्य सर्वेषां दृष्टिबाधकानां बालकानां कृते १५०० रूप्यकाणां

मासिकपेंशनं २७ वर्षपर्यन्तं ४ सहस्ररूप्यकाणि यावत् वर्धयितुं सः घोषितवान्। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः आगामिनि बजटे एतस्य व्यवस्थां करिष्यति। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः दृष्टिदोषजनानाम् आत्मनिर्भरतां प्राप्तुं प्रयत्नान् कुर्वन् अस्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् हिमाचलप्रदेशस्य सर्वसम्पदां कुल-आयः प्रतिवर्षं १६ सहस्रकोटिरूप्यकाणि भवति, यदा तु केवलं सर्वकारीयकर्मचारिणां वेतन-पेन्शनयोः प्रतिवर्षं २७ सहस्रकोटिरूप्यकाणि व्ययन्ते। सः अवदत् यत् अस्माभिः भविष्याय हिमाचलप्रदेशस्य दिशानिर्णयः करणीयः, अतः एव वयं हिमाचलप्रदेशस्य आयं वर्धयितुं प्रयत्नान् कुर्मः, येन राज्यस्य जनानां सुखदः भविष्यः भवति। अस्मिन् सर्वेषां वर्गाणां सहकार्यम् आवश्यकम् इति सः अवदत्। विगतवर्षद्वयं यावत् अस्माकं सर्वकारः सर्वेषाम् अधिकारिणां कर्मचारिणां च समर्थनेन अर्थव्यवस्थां पुनः मार्गं प्रति आनेतुं परिश्रमं कृत्वा सफलः अभवत्। सुखविन्दरसिंहसुखः उक्तवान् यत् राज्यस्य संसाधनानाम् अधिकारः सर्वेषां वर्गाणां वर्तते, अतः एव नीतिपरिवर्तनं क्रियते। राज्यसर्वकारः ग्राम्य-अर्थव्यवस्थां सुदृढं कर्तुं निरन्तरं प्रयत्नान् कुर्वन् अस्ति, आगामिसमये च एतादृशाः अनेकाः योजनाः आनयति, येन ग्रामीणक्षेत्रसहिताः ग्रामजनानां अर्थव्यवस्थायाम् उन्नयनं भविष्यति। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण अनाथबालानां कृते मुख्यामन्त्री सुख- आश्रय-योजना सहितं सर्वेषां वर्गाणाम् उत्थानार्थं योजनाः कार्यान्विताः सन्ति, तथैव विधवा- एकल-महिलानां कल्याणं सुनिश्चितं कृतम्। मुख्यमन्त्री लोकप्रशासनसंस्थानस्य स्थापनायाः ५० वर्षाणि पूर्णानि इति सर्वेषाम् अधिकारिणां कर्मचारिणां च अभिनन्दनं कृतवान्। सः अवदत् यत् सुशासनं काङ्क्षसर्वकारस्य मूलमन्त्रम् अस्ति, तदर्थं अधिकारिभ्यः उत्तमं प्रौद्योगिक्याधारितं च प्रशिक्षणं प्रदातुं आवश्यकम्। सः अवदत् यत् अस्मिन् कार्ये हिप्पा इत्यस्य विशिष्टा भूमिका अस्ति। सचिवः प्रशासनिकोन्नयनं प्रशिक्षणं च सी. पालरासु मुख्यमन्त्रिणः स्वागतं कृतवान्, अपि च संस्थानस्य कार्याणां विषये बोधितवान्।

आईजीएमसीतः शतशः कर्मचारिणां निष्कासनस्य सज्जता- जयरामठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। पूर्वमुख्यमन्त्री विपक्षनेता जयरामठाकुरः उक्तवान् यत् वर्षपरिवर्तनेन अपि सुखसुखसर्वकारस्य कृते किमपि परिवर्तनं न जातम्। नववर्षे अपि सर्वकारेण जनानां कार्याणि हरणस्य प्रक्रिया अद्यापि वर्तते। वार्ताद्वारा ज्ञायते यत् आईजीएमसीतः शतशः जनान् निष्कासयितुं सम्पूर्णतया सज्जता कृता। किं सर्वकारः केवलं सम्पूर्णं ५ वर्षाणि जनानां कार्याणि हरति वा सर्वकारस्य उत्तरदायित्वे आगच्छन्तं जनकल्याणकार्यमपि करिष्यति? सर्वकारस्य कार्यं कार्याणि हर्तुं न अपि तु कार्याणि प्रदातुं भवति। परन्तु एतत् सर्वकारं केवलं कार्याणि हरणक्षेत्रे एव उत्तमं कार्यं कुर्वन् अस्ति। विपक्षनेता अवदत् यत् सत्तां प्राप्तुं पूर्वं काङ्क्षसनेतारः बहुमूषावादं कृतवन्तः, प्रत्येकं चतुष्पथि स्थित्वा प्रतिवर्षं एकलक्षं कार्याणि, ५ वर्षेषु ५ लक्षं कार्याणि च प्रदातुं प्रतिज्ञाः दत्तवन्तः। परन्तु सत्तां प्राप्तस्य अनन्तरं मुख्यमन्त्री सर्वकारस्य प्रतिज्ञानां, उत्तरदायित्वस्य च विरुद्धं कार्यं कृतवान्। २ सहस्राधिकाः संस्थाः पिहिताः, १.५ लक्षाधिकानि पदानि निरस्तानि, १५ सहस्राधिकाः जनाः निष्कासिताः च अभवन्। सर्वकारस्य द्विवर्षीयकार्यकालस्य समाप्तेः अनन्तरम् अपि जनान् कार्यात् निष्कासनस्य प्रक्रिया प्रचलति। एतादृशी परिस्थितौ राज्यस्य जनाः ज्ञातुम् इच्छन्ति यत् सर्वकारस्य सम्पूर्णः कार्यकालः केवलं संस्थानां पिधाने, जनान् कार्यात् निष्कासने एव व्यतीतवान् वा अथवा जनानां कृते कार्याणि प्रदातुं, सार्वजनिकसुविधाः प्रदातुं च सर्वकारः किञ्चित् कार्यं करिष्यति वा? यथा सम्प्रति सर्वकारेण नूतनानां रोजगारसृजनं, नूतनानां संस्थानां उद्घाटनं च आधिकारिकतया प्रतिषिद्धं भवति, तथैव भविष्ये स्थितिः सम्यक् भवति इति न दृश्यते। मुख्यमन्त्रिणः सर्वकारस्य उत्तरदायित्वं निर्वह्य कल्याणकारीराज्यरूपेण कार्यं कर्तुं अनुरोधः क्रियते। जयरामठाकुरः अवदत् यत् सर्वकारः अविचार्य निर्णयं करोति, एकस्मिन् एव नोदने शतशः जनान् कार्यात् बहिः क्षिपति। एतादृशः निर्णयः दुर्भाग्यपूर्णः असंवेदनशीलः च भवति। जनानां कार्याणि हरन् सर्वकारेण एतादृशैः जनानां सेवाः अपि स्मर्तव्याः। अत्यल्पवेतनेन कार्यं कुर्वतां बहिः स्थापितानां कर्मचारिणां परिवाराणां विषये अपि अस्माभिः चिन्तनीयम्, ते कथं जीविष्यन्ति? कार्याणां हानिः श्रमिकैः प्रदत्तसेवासु किं प्रभावं करिष्यति? जनाः कथं असुविधायाः सम्मुखीकरणं करिष्यन्ति? यदि सर्वकारः जनानां कृते नूतनां जीविकां दातुं न शक्नोति तर्हि न्यूनातिन्यूनं कृपया ये पूर्वमेव जीविका प्राप्ताः तेषां जीविकां मा हरेत्।

सामान्यज्ञानम् हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ. विवेकः, जोगिन्दरनगरम्

- प्रश्नः 1. भारते कल्लनई - जलबन्धः कुत्र अस्ति? उत्तरम् : कावेरी - नद्याम् (तमिलनाडुप्रान्ते) एषः भारतस्य सर्वाधिकपुरातनः जलबन्धः अस्ति।
- प्रश्नः 2. 'तन्त्रालोकः' इत्यस्य रचयिता कः अस्ति? उत्तरम् - 'अभिनवगुप्तः'।
- प्रश्नः 3. 'नद्याः समीपम्' इत्यस्य समस्त पदं किम्? उत्तरम्- उपनदम्। (अव्ययीभावः)
- प्रश्नः 4. 'भानुदयः' इत्यस्य सन्धि- विच्छेदं कुरुत- उत्तरम्- 'भानु + उदयः'।
- प्रश्नः 5. राज्यसभायाः सदस्यः भवितुम् न्यूनतमः आयुः कियद् अस्ति? उत्तरम्- राज्यसभासदस्यः भवितुम् न्यूनतमः आयुः त्रिंशद्वर्षीयः अस्ति।

HRTC: हिमाचलप्रदेशे नूतनवर्षे स्मार्ट- अपकर्षपत्रं प्रदास्यति हिमाचलपथपरिवहननिगमः, उत्तरभारतस्य प्रथमं राज्यं भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ पद्मानभः, शिमला।

विदेशेषु प्रचलितरीत्या हिमाचलप्रदेशे अपि जनाः बसयाने गन्तुं स्मार्ट- अपकर्षपत्रस्य उपयोगं करिष्यन्ति। हिमाचलपथ- परिवहन- निगमेन (एचआरटीसी) नूतनवर्षे यात्रिणां रेडियो-फ्रिक्वेन्सी- परिचयपत्रं (आरएफआईडी कार्ड) सेवां दातुं प्रकल्पितम्। एटीएम पत्रस्य सदृशं पत्रं ई-टिकट यन्त्रे स्पर्शमात्रेण तत्र अपकर्षपत्रस्य आधारेण टिकटं स्वीकर्तुं शक्यं भविष्यति। प्रदेशे प्रायः ८० सहस्रजनाः निगमस्य बसयानं अपकर्षपत्रेण गमनस्य सेवायाः लाभं स्वीकुर्वन्ति। तेषु छात्राः, कर्मचारिणः, स्मार्ट कार्ड,

ग्रीन कार्ड, सम्मान कार्डधारकाः च अन्तर्भवन्ति। इदानीं वर्तमानपत्रस्य वैधतायाः समाप्तेः अनन्तरं सर्वेभ्यः यात्रिकेभ्यः आरएफआईडी पत्रम् एव प्रदास्यन्ते। यात्रिकाणां कृते एतद् पत्रं निगमस्य जालपृष्ठे ऑनलाइनरूपेण उपलब्धः करिष्यते इति प्रकल्पितम्। एचआरटीसी प्रबन्धनेन अपकर्षपत्रस्य निर्माणं कृत्वा परीक्षणं समाप्तम्। इदानीं मुख्यमन्त्रिणः उपमुख्यमन्त्रिणः च समर्थं स्वीकृत्य अपकर्षपत्रस्य औपचारिकं शुभारम्भं कर्तुम् आयोजनं प्रचलति।

उत्तरभारतस्य प्रथमं राज्यं भविष्यति हिमाचलः

पाइलट- प्रोजेक्ट- इत्यस्य अन्तर्गतं प्रारम्भे राजधानी शिमलातः एषा सेवा आरभ्यते। तत्कृते पुरातनं बसस्थानं च टूटीकंडी आईएसबीटी स्थलेषु संगणकनिर्मितं पत्रकमुद्रणयन्त्राणि स्थाप्यन्ते। आरएफआईडी- इति अपकर्षपत्रं प्रदाता हिमाचलप्रदेशः उत्तरभारतस्य प्रथमं राज्यं भविष्यति।

हिमाचलस्य मुख्यमन्त्री कार्यालयं राजस्थानस्य मुख्यमन्त्रिणः कार्यालयात् बृहत्तरं भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। राजस्थानस्य मुख्यमन्त्रिणः नूतनं कार्यालयं निर्मितम् अस्ति, अन्यराज्यानां मुख्यमंत्री-महोदयानाम् अपेक्षया बहु बृहत्तरं भव्यं च अस्ति, परन्तु अधुना तस्मात् अपि बृहत्तरं कार्यालयं मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखवर्षस्य भविष्यति, यस्य कार्यम् आरब्धम्। कार्यालये सुरक्षाव्यवस्था अपि कठिना भविष्यति। एतेन सह मुख्यमंत्री कार्यालये अन्याः बहवः सुविधाः उपलभ्यन्ते, यस्मिन् सम्मेलनभवनं बहु बृहत् भविष्यति, वीआईपी- विश्रामगृहं तु पृथक् भविष्यति। प्रथमवारं मुख्यमंत्रीकार्यालयम् उत्तमं भव्यं च कर्तुं कार्यं प्रचलति, यत् जूनमासपर्यन्तं सम्पन्नं भविष्यति। सामान्यप्रशासनविभागेन स्वस्य लक्ष्यं निर्धारितम् अस्ति। अस्य कृते १९ कोटिरूपकाणां राशिः व्ययिता भविष्यति। अद्यकाले सचिवालयस्य बहिः निर्माणकार्यं प्रचलति। यत्र एतत् निर्माणं भवति तत् स्थानं मुख्यमंत्री-कार्यालयस्य पार्श्वे एव अस्ति, अत्र सचिवालयस्य कर्मचारिणां पुराणानि गृहाणि आसन्। ते कर्मचारिणः इतः स्थानान्तरिताः सन्ति। सम्प्रति तस्य कर्मचारिषु नियुक्तानाम् अधिकारिणां कार्यालयानि अपि मुख्यमंत्री-कार्यालयात् किञ्चित् दूरे सन्ति। सम्प्रति मुख्यमंत्री कार्यालयस्य काश्चन शाखाः द्वितीयतले सन्ति। मुख्यमन्त्रीकार्यालयस्य

कर्मचारिणः, मुख्यमन्त्रीसचिवः, विशेषसचिवः, अपरसचिवः, सर्वाः शाखाः एकस्मिन् स्थाने भविष्यन्ति। सम्पूर्णं कार्यालयं वाईफाई-सहितं भविष्यति। जनानां मेलनार्थं पृथक् स्थानं चिह्नितं भविष्यति, येन जनाः सम्यक्तया आगन्तुं शक्नुवन्ति। मुख्यमन्त्रीवाहनानां प्रवेशद्वारं, समीपस्थ रिक्तस्थानं, विद्युत्फलकस्य काउण्टरं, जनानां समस्यां श्रोतुं निर्मितं सभागारं च हत्वा अत्र नूतनं भवनं निर्मितं भविष्यति। सम्मेलनभवनेन सह वीआईपी-विश्रामगृहस्य निर्माणं भविष्यति। मुख्यमन्त्रिणः नूतनकार्यालये ५० जनानाम् आसनव्यवस्था भविष्यति। सम्मेलनभवने ५० जनानां कृते आसनव्यवस्था अपि भविष्यति। वीआईपी-विश्रामगृहे १०तः १५ जनानां कृते पृथक् आसनव्यवस्था अपि भविष्यति। एतेन सह त्रितलात्मकं पार्किङ्गं निर्मितं भविष्यति, यस्मिन् ५० वाहनानां पार्किङ्गस्य क्षमता भविष्यति। अस्मिन् मुख्यमन्त्रिणः तस्य समूहस्य च वाहनैः सह मन्त्रिणां वाहनानि अपि अत्र निक्षिप्तानि भविष्यन्ति।

मुख्यमंत्री कार्यालयात् अवतीर्य साक्षात् कक्षं प्रति गमिष्यति

सम्प्रति मुख्यमन्त्रीकार्यालये केवलं प्रायः २० जनाः एव उपवेष्टुं समर्थाः सन्ति, यदा तु मुख्यमंत्री- सम्मेलनभवने एव १० तः १२ आसनानि कदापि न स्थापयितुं शक्यन्ते नूतनकार्यालयस्य सज्जतायाः अनन्तरं मुख्यमन्त्रिणः समूहः प्रत्यक्षतया मुख्यमंत्री कार्यालयस्य द्वारं प्रति आगमिष्यति। तस्मिन् एव काले मुख्यमंत्री वाहनात् अवतीर्य स्वकक्षं प्राप्स्यति। तेषाम् अधः वाहनम् आरूढं लिफ्टस्य अन्तः गन्तुं आवश्यकता न भविष्यति।

राजपथ इत्यत्र रामनगर- महाविद्यालयस्य गौरवं वर्धिष्यन्ते एनसीसी विद्यार्थिनः रामनगरमहाविद्यालयस्य चत्वारः विद्यार्थिनः (कैडेट्स) गणतन्त्रदिवसशिविरे प्रतिभागितां करिष्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. मूलचन्द्रशुक्लः, रामनगरम्।

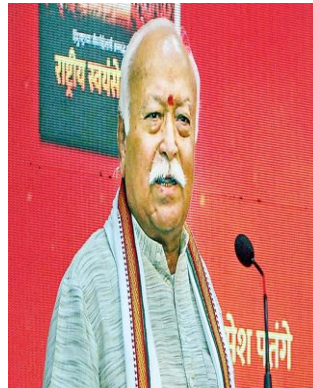
79 उत्तराखण्डवाहिनी, एनसीसी पीएनजी राजकीय- स्नातकोत्तर- महाविद्यालय- रामनगरश्रेण्याः सैनिकविद्यार्थिनः (कैडेट्स) सीनियर अधिकारी सक्षम चौहानः, अण्डर अधिकारी सुमितः, सैनिकछात्रः मनोज कुमारः च एतेषां, 24 उत्तराखण्ड वाहिनी एनसीसी श्रेण्याः सैनिक-छात्रा अञ्जलि गोस्वामी च इत्यस्याः गणतन्त्रदिवसप्रदर्शनम् (परेड) इत्यर्थं चयनं सञ्जातम्। उक्ताः सैनिकविद्यार्थिनः गणतन्त्रदिवसशिविरे उत्तराखण्ड- निदेशालयस्य आरडीसीसमूहः (टीम) इत्यस्मिन् प्रतिभागं करिष्यन्ति। एएनओ लेफ्टिनेंट डी.एन.जोशी महोदयेन उक्तं यत् उत्कृष्टतुर्विद्यार्थिनां चयनम् उत्तराखण्ड- निदेशालय- देहरादूनद्वारा आयोजिते प्रीआरडीसी शिविरे साफल्यमवाप्य अभूत्। एते सैनिकविद्यार्थिनः गणतन्त्रदिवस- प्रदर्शन- (परेड) शिविरार्थं देहलीं प्रति अगच्छन्, तत्र भारतस्तरीयासु समायोजितासु विभिन्नप्रतियोगितासु प्रतिभागितां कुर्वन्तः सन्ति। महाविद्यालयस्य चतुर्विद्यार्थिनामुपलब्धौ महाविद्यालयपरिवारेण सह प्राचार्यः प्रो. एम. सी. पाण्डे वर्यः, 79 उत्तराखण्डवाहिनी इत्यस्याः कमान अधिकारी कर्नल राजेश कौशिकः, 24 यूके बटालियन इत्यस्य कमान अधिकारी कर्नल एम. के. काण्डपालः च इयादयो शुभकामनापुरस्सरं वर्धापनानि प्रेषितवन्तः। एनसीसी विद्यार्थिनां परिजनैः सह महाविद्यालयीयेषु एनसीसी सैनिकविद्यार्थिषु सहर्षमुत्साहः जागृतः। अस्मिन्नवसरे मेजर हरीशचन्द्र सिंह बिष्टः, कैप्टन आर. के. शर्मा, कैप्टन पंकज जैनः, कैप्टन भवतोष भट्टः, लेफ्टिनेंट कृष्णा भारती, सूबेदार मेजर पाकेश चौहानः, दीपेन्द्र सिंहः, सूबेदार महेश पाण्डे, बीएचएम तारा सिंहः इत्यादयो जनाः समुज्ज्वलभविष्यस्य शुभकामनां दत्तवन्तः। अञ्जलिः, सक्षमः, सुमितः, मनोजश्वर एतैः चतुर्विद्यार्थिभिः सह (कैडेट्स) 79 यूके बटालियन एनसीसी नैनीतालस्य एएनओ नायकः पंकज जैन अपि उत्तराखण्ड- निदेशालयस्य समूहेन सह देहलीस्थ- गणतन्त्रदिवसशिविरे स्वराज्यस्य प्रतिनिधित्वं कुर्वन्ति।

संस्कृतभारत्या देहलीप्रान्ते प्रबोधन-वर्गस्य भव्यम् आयोजनम् अभवत्

संस्कृतभारत्याः देहलीप्रान्तपक्षतः आवासीयस्य प्रबोधनवर्गस्य विधिवद्- उद्घाटनम् अभवत्। एषः वर्गः श्रीसनातनधर्मसरस्वती-बालविद्यामन्दिरे- वरिष्ठमाध्यमिकविद्यालये पञ्जाबीबागस्थले जायमानम् अस्ति । प्रबोधनवर्गे 75 शिक्षार्थिनः, 25 प्रबन्धकाः 10 च शिक्षकाः प्रतिभागितां कुर्वाणः सन्ति। कार्यक्रमस्य समारम्भः दीपप्रबोधनपूर्वकं वैदिकमङ्गलेन सरस्वतीवन्दनया च जातम् । तदा वर्गशिक्षणप्रमुखेण अजितेन मञ्जुस्थानां परिचयः कारितः। उद्घाटनकार्यक्रमे मुख्यातिथिरूपेण प्रोफेसर यशवीरसिंहः, संस्कृतभारती-उत्तरक्षेत्र-अध्यक्षः समुपस्थितः आसीत्। महोदयेन स्व-उद्बोधने संस्कृतसम्भाषणस्य वैशिष्ट्यानि आवश्यकता च उक्ता तदर्थं च सर्वे संस्कृतानुरागिणः भगीरथाः भवामः तेन संस्कृतगङ्गाधारायाः पुनरानयनं भविष्यति इति। प्रान्तसहमन्त्रिणा डॉ. दिनेशकुमारेण वर्गस्य प्रस्तावना कृता । तेन उक्तं यद् भारतस्य आत्मा संस्कृतम् इति विचिन्त्य वयं वर्गे स्थिताः भवामः स्वमुखे च संस्कृतम् आनेतुं बद्धपरिकराः भवेम। वर्गाधिकारिणा डॉ रविदत्तशर्मणा वर्गस्य सङ्कल्पे शिक्षार्थिणां शिक्षकप्रबन्धकाणां च एकसूत्रतायाः विचारः उपस्थापितः। वर्गसहशिक्षणप्रमुखेण डॉ शिवनाथेन सर्वेषां धन्यवादः ज्ञापितः ।

स्वार्थकारणात् मन्दिरस्य प्रचारः दोषपूर्णः अस्ति

राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघस्य मुखपत्रे पाञ्चजन्यः इत्यत्र मन्दिर- संघप्रमुखस्य दशयितुं आवश्यकम्।

मोहनभागवतस्य वक्तव्यस्य समर्थनं कृतम् । पाञ्चजन्यः सम्पादकीयपत्रे लिखितवान् यत् केचन जनाः स्वराजनैतिकहिताय मन्दिराणां प्रचारं कुर्वन्ति, स्वं हिन्दुचिन्तकाः इति उपस्थापयन्ति। पाञ्चजन्यस्य सम्पादकः हितेशशङ्करः 'मन्दिरेषु कीदृशः दंगलः इत्यस्मिन् सम्पादकीये लिखितवान् यत् राजनैतिकलाभार्थं मन्दिराणां प्रयोगः स्वीकार्यः नास्ति। राजनैतिकशस्त्रं न कर्तव्यम्। भागवतस्य वक्तव्यं गहनदृष्टेः सामाजिकविवेकस्य च आह्वानम् अस्ति। मोहनभागवतः १९ दिसम्बर दिनाङ्के पुणेनगरे उक्तवान् आसीत् यत् राममन्दिरस्य निर्माणानन्तरं केचन जनाः नूतनस्थानेषु एतादृशान् विषयान् उत्थापयित्वा हिन्दुनां नेतारः भवितुम् अर्हन्ति इति अनुभवन्ति। प्रतिदिनं नूतनः प्रकरणः उत्थापितः भवति। कथं एतत् अनुमतम् ? भारतेन वयं मिलित्वा जीवितुं शक्नुमः इति दर्शयितुं आवश्यकम्।

॥ श्रीरामायणकथा ॥

हिमसंस्कृतवार्ता, प्रदीपः
pradipnath997@gmail.com

उत्तरकाण्डम्! (त्रिपञ्चाशत्तमः सर्गः) रामद्वारा तपस्यारतशम्बुकस्य वधः।

महर्षेः नारदस्य तदमृतमयं वाक्यं श्रुत्वा रघुवीरः रामचन्द्रः अत्यन्तं हर्षं लब्ध्वा लक्ष्मणं वाक्यमब्रवीत् हे सौम्य! त्वं द्विजश्रेष्ठं गत्वा तं समाधासय। बालकस्य शरीरं तैलद्रोण्यां निधापय। यथा बालः न क्षीयते तथा विधीयताम्। एवं लक्ष्मणं सन्दिश्य रामचन्द्रः मनसा पुष्पकम् अचिन्तयत्। ततः इङ्गितं विज्ञाय सः हेमभूषितः पुष्पकः मुहुर्तेन रामस्य समीपम् आगच्छत्। रामस्य समीपम् आगत्य प्रणतः भूत्वा पुष्पकः अब्रवीत् हे नराधिप! तव वश्यः रथः समुपस्थितः। पुष्पकस्य तद् रुचिरं भाषितं श्रुत्वा नराधिपः रामः महर्षीन्

अभिवाद्य लक्ष्मणं भरतं च नगरे निक्षिप्य धनुर्बाणान् खड्गं च गृहीत्वा तं पुष्पकम् आरूढ्वा पश्चिमदिशम् अगच्छत्। ततः सः हिमवतावृतात् उत्तरं दिशम् अगच्छत्। तत्रापि सः किमपि दुष्कृतं न अपश्यत्। ततः रामचन्द्रः पूर्वं दिशम् अगच्छत्। पुष्पकस्थः महाबाहुः रामः तत्रापि किमपि दुष्कृतं न अपश्यत्। ततः दक्षिणां दिशं गत्वा श्रीरामः शैवलस्य उत्तरे पार्श्वे सुमहत् सरः अपश्यत्। तस्मिन् सरसि कञ्चन लम्बमानम् अधोमुखं तप्यन्तं तापसम् अपश्यत्। ततः राघवः तं तप्यन्तम् उपागम्य वचनमब्रवीत् हे सुव्रत! त्वं धन्यः असि। हे तपोवृद्ध! अहं दशरथपुत्रः रामः त्वां कौतूहलात् पृच्छामि यत्त्वं कस्यां योन्यां वर्तसे? किमर्थं च त्वम् अन्यैः दुष्करं तपः समाचरसि? स्वर्गलाभार्थम् अथवा अन्यः कश्चित् वरः त्वया प्रार्थनीयः? हे तापस! यमाश्रित्य त्वं तपसि तच्छ्रोतुमिच्छामि। त्वं ब्राह्मणः वासि, दुर्जयः क्षत्रियः वासि, अथवा वैश्यस्तृतीयः वा, शूद्रः वा इति सत्यं ब्रूहि। नराधिपेन एवमुक्तः सः तापसः तदा दशरथपुत्रं नरपुङ्गवं रामं जातिम् अब्रवीत् यत्कारणात् च तपः समाचरति स्म तच्च अब्रवीत्। अक्लिष्टकर्मणः रामस्य तद् वचनं श्रुत्वा सः अवाङ्मुखः शम्बुकः वाक्यमब्रवीत् हे राम! शूद्रयोऽन्यां प्रजातोऽहं तपः उग्रं समास्थितः सशरीरः देवत्वं प्रार्थये। देवलोकजिगीषया अहं मिथ्या न वदामि। हे काकुत्स्थ! नामतः शम्बुकं शूद्रं मां विद्धि। एवं श्रुत्वा राघवः तदा कोशात् विमलं खड्गं निष्कृष्य तस्य भागमाणस्य शम्बुकस्य शिरः अच्छिनत्। तस्मिन् शम्बुके हते सेन्द्राः देवाः साधु साध्विति उक्त्वा काकुत्स्थे बहुधा प्रशंसन्ति स्म, रामम् अब्रुवन् च हे महामते! सुमहत् सुरकार्यमिदं त्वया कृतम्। हे सौम्य! वरं गृहाण यत् त्वम् इच्छसि। देवानां भाषितं श्रुत्वा प्राञ्जलिभूत्वा रामः वाक्यमब्रवीत् हे देवाः! यदि युयं मयि प्रसन्नाः तर्हि सः द्विजपुत्रः जीवतु। अयमेव मम ईप्सितः वरः प्रदीयताम्। अहं द्विजस्य पुत्रं जीवयिष्यामि इति प्रतिज्ञाम् अकरवम् अतः मम वचनम् अनृतं कर्तुं नाहंथा। राघवस्य वचः श्रुत्वा प्रीताः देवाः राघवम् अब्रुवन् हे काकुत्स्थ! त्वं निवृत्तः भव। सः बालकः अस्मिन्नहनि जीवितं प्राप्य बन्धुभिः सह सम्मिलितः अभूत्। यस्मिन् मुहुर्ते शम्बुकः निपातितः तस्मिन् मुहुर्ते हि सः बालकः जीवितः अभवत्। राघवम् एवमुक्त्वा ते देवाः सर्वे यथास्थानम् अगच्छन्।

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम्- १७

अर्जुनः- भगवन्! इतः पूर्वं त्वया त्रिविधा भक्तिविषयिणी वार्ता कथिता। इदानीं धृतिविषयिणीं त्रिविधां वार्तामपि श्रोतुमिच्छामि। तर्हि सात्त्विकी धृतिः कीदृशी भवति केशव? श्रीकृष्णः- अस्तु, पार्थ शृणु! यया समतोपेतया अव्यभिचारिण्या धृत्या, अर्थात् धारणशक्त्या, मनुष्यः मनःप्राणेन्द्रियक्रियाणां धारणं करोति, सा धृतिः सात्त्विकी उच्यते। अर्जुनः- राजसी धृतिः चेत् का भगवन्? श्रीकृष्णः- हे अर्जुन! फलकामी मनुष्यः यया धृत्या धर्मकामार्थान् आसक्तिपूर्वकं धारयते, तादृशी धृतिः राजसी स्यात्। अर्जुनः- तामसी धृतिः चेत् कथं स्यात् भगवन्? श्रीकृष्णः- हे भारत! दुष्टमतिः मनुष्यः यया धृत्या निद्रां, भयं, शोकं, विषादं, दर्पं च न त्यजति, सा धृतिः तामसी कथ्यते। अर्जुनः- तामसः मनुष्यः निद्राभयादिकं किमर्थं न त्यजति भगवन्? श्रीकृष्णः- सुखप्राप्तेः लालसया हि सः तस्मात् न विमुञ्चति। अर्जुनः- तत् सुखं किं भगवन्? श्रीकृष्णः- हे पार्थ! तस्य सुखस्य अपि त्रिविधः भेदः भवति। तेषु त्रिविधेषु सुखेषु सात्त्विकं सुखं प्रथमतः मत्तः शृणु। यस्मिन् सुखे साधकः मनुष्यः भजनं, ध्यानं सेवा इत्यादिषु साधनाभ्यासेषु रमणं करोति, यस्माच्च दुःखानाम् अन्तः भवति। अन्यच्च, यत् सुखम् आरम्भकाले विषवत् क्लेशदायकं प्रतीयते चेदपि परिणामे तदेव अमृततुल्यं सुखकरं भवति। अतः एव तत् परमात्मसम्बद्धायाः बुद्धेः प्रसादात् सञ्जातं तादृशं सुखं सात्त्विकं प्रोच्यते। अर्जुनः- राजसं सुखं चेत् किं भगवन्? श्रीकृष्णः- यत् सुखं विषयेन्द्रियसंयोगात् उद्भवति, यच्च आरम्भे अमृतवत् भासते, परन्तु परिणामे विषवत् क्लेशकरं सञ्जायते, तादृशं सुखं राजसम् आख्यायते। अर्जुनः- भगवन्! तामसं सुखं चेत्? श्रीकृष्णः- अर्जुन! निद्रा, आलस्यं, प्रमादः इत्यादिभ्यः समुत्पन्नं यत् सुखम् आरम्भे, परिणामे च उभयथा मोहकारकं भवति, तत् तामसं सुखं प्रकीर्तितम् इति, शम्। (गी०-१८/३३-३९) (अनुवर्तिष्यते)

"लौकिकन्यायकोशः" "अधिकरणसिद्धान्तन्यायः"

एकस्मिन् अधिकरणे विषयः, विशयः (संशयः), पूर्वपक्षः, उत्तरपक्षः, निर्णयः च इति पञ्चानाम् अङ्गानां साहाय्येन कस्यचन विशिष्टस्य सिद्धान्तस्य स्थापनं भवति। "अधिकरणं नाम यमर्थमधिकृत्य प्रवर्तते कर्ता" (चरकसंहिता पृ. १०२९) तस्य सिद्धान्तस्य अवगमनाय यदा अपरः सिद्धान्तः आवश्यकः भवति तत् सूचयितुम् अस्य न्यायस्य प्रयोगः भवति। यस्य विषये किमपि कथितं भवति तत् अधिकरणम्। "यमर्थमधिकृत्य उच्यते तत् अधिकरणम्" (कौटिलीय- पृ. ४५७)

शारदालिपिः

क क क	प kh ख	ग ग	घ gh घ	च n च
ख c ख	ख ch छ	ग j ग	ग gh झ	च n ज
त t त	थ th ठ	द d ड	ध dh ढ	न n ण
उ t त	थ th थ	द d द	ध dh ध	न n न
प p प	फ ph फ	ब b ब	भ bh भ	म m म
य y य	र r र	ल l ल	व v व	
म d श	ष d ष	स s स	ह h ह	

शारदालिपेः उपयोगः भारतीय-उपमहाद्वीपस्य उत्तरपश्चिमप्रदेशपर्यन्तं सीमितः आसीत्। शारदालिपेः उद्भवकालः प्रायः क्रैस्तवीय तृतीयशतके अभूत्। क्रैस्तवीय नवशतकतः पञ्चदशशतकपर्यन्तम् अस्याः लिपेः स्वर्णयुगः आसीत्। चीनदेशीयपर्याटकः 'अल् बरुणी' स्वभारतभ्रमण-विषयकग्रन्थे अस्याः लिपेर्नाम सिद्धमात्का इति उल्लिखितवान्। अस्य कारणमासीत् शारदावर्णमालायाः प्रारम्भः सर्वदा "ओम् स्वस्ति सिद्धम्" इति लेखनपश्चात् एव भवति। कश्मीरप्रदेशस्य अधिष्ठात्री देवी 'शारदा' ततः प्रदेशस्य नाम 'शारदादेशः' 'शारदमण्डलम्' वा उच्यते स्म। वस्तुतः शारदादेशे उयुज्यमाना लिपिः 'शारदा' नामप्राप्ता इति विद्वज्जनमतम्। पञ्चदशशतकानन्तरं शारदालिपेः प्रयोगः बहुन्यूनः अभवत्। नागरी-गुरुमुखी-टाकरीलिपीणां जननस्रोतः एषा एव लिपिः। दक्षिण-एशियाभूखण्डस्य हिमालयपार्वत्यप्रदेशस्य प्राचीनलिपिषु 'शारदा' अतीव समादृता। उत्तरब्राह्मीलिपितः अस्याः लिपेर्जन्म जातम् इति विदुषां मतम्। एषा लिपिः बहुषु देशेषु (पाकिस्ताने, अफगानिस्ताने, कजाकिस्ताने अपि) प्रचलिता आसीत्। शारदालिपिना रचिताः बहुपाण्डुलिपयः विभिन्नदेशेषु विद्यन्ते। शारदालिपिना रचितमात्कानां सम्पादनतः तथा शिलालेखोद्धारतः हिमालयप्रदेशस्य संस्कृतिः इतिहासश्च इतोपि सुस्पष्टतया ज्ञायते।

असमप्रदेशीयः, नारदोपाध्यायः